

Szigethy-Ambrus, Nikoletta¹

A Magyarországra áramló FDI megoszlásának földrajzi aránytalansága

The Geographical Imbalance in the Distribution of FDI Flows to Hungary

ABSZTRAKT

A magyarországi közvetlen tőkebefektetések élénkülésének története a rendszerváltásig nyúlik vissza, fejlődésének vizsgálata ezáltal az elmúlt közel harminc év távlatából lehetséges. A többségében nyugati társaságok érdekeltségéhez köthető befektetések mára az ország minden megyéjében megfigyelhetők, a területi aránytalanság a beáramló FDI értékére vonatkozóan azonban jelentős. Míg egyes térségek fejlődéséhez ez nagy mértékben hozzájárul, addig az ország más területein gondot okoz a tőke bevonása, így a gazdasági leszakadás mellett más társadalmi hátrány is éri az itt élőket. A tanulmány célja bemutatni a hazai tőkeáramlás jellegzetességeit, hátterét és feltárni azokat az okokat, amelyek a területi egyenlőtlenségben fellelhetők. Az elemzés kitér mindazokra az előnyökre és hátrányokra is, amelyek hatással vannak a tőkekihelyezés által érintett területekre, ezáltal befolyásolva a további tőkevonás lehetőségét is.

Kulcsszavak: befektetés, FDI, külgazdaság, tőkeáramlás, transznacionális vállalat, tőkevonás

ABSTRACT

The history of the revival of foreign direct investment in Hungary dates back to the fall of communism, and its development can be examined from the perspective of the past thirty years. Investments – linked to the interests of mostly Western companies – can now be observed in all counties of the country, but there is a significant spatial disparity in the value of FDI inflows. While in some areas this is a major contributor to development, in other parts of the country it is a problem to attract capital, causing other social disadvantages in addition to economic deprivation. The aim of this paper is to describe the characteristics and context of domestic capital flows and to explore the causes of territorial disparities. The analysis will also cover the advantages and disadvantages that impact the areas affected by capital flow, thereby influencing the potential for further capital attraction.

Keywords: capital attraction, FDI, foreign economy, investment, transnational corporation

¹ Junior Analyst, Oeconomus Economic Research Foundation, 1126 Budapest, Budakeszi út 36.
E-mail: nikoletta.ambrus@oeconomus.hu

BEVEZETÉS

A külföldi közvetlen tőkebefektetések – Foreign Direct Investment vagy FDI – magyarországi vizsgálata napjainkban is aktuális és fontos, a Modern Geográfia hasábjai is foglalkoztak már korábban a témával (Lendvai et al., 2021). A befektetések révén megvalósuló fejlesztések hozzájárulása a régió gazdasági növekedéséhez a témával foglalkozó szakemberek számára is kritikus pont. Ennek oka, hogy az FDI-áramlás kedvező hatása is megosztja a szakértők véleményét a maga negatív és pozitív hozadékaival együtt. Ezen túl a befektetések áramlása hazánkban nem mutat egyenlő eloszlást, így a legtöbb megye nem tudja ugyanúgy kivenni részét a lehetséges fejlődésből. Az így kialakuló egyenlőtlenségek pedig nemcsak a gazdaságra, hanem a társadalomra is szignifikánsan hathatnak.

Az elemzés általános célkitűzése, hogy bemutassa a magyarországi tőkeáramlás helyzetét, valamint aránytalanságát az egyes megyékben. Ennek eléréséhez az első részcélként bemutatja a nemzetközi és a hazai szakirodalmi háttérrel, majd ezt követi a következő rész cél, amelyben a hazánkba érkező FDI értékének változását és egyéb tényezőit vizsgálja. A harmadik rész célban az FDI-áramlás területi okait elemzi a lokáció, a munkabér és a szakképzettség tekintetében. Az elemzés a 2022-es évben közölt viszonyokra és állapotokra vonatkozóan készült (megye megnevezés), valamint az FDI-adatok megyei elemzése nem tartalmazza a Pest megyei és budapesti értékeket, azok kiugróan magas összegei miatt.

SZAKIRODALMI ELŐZMÉNYEK

A külföldi közvetlen tőkebefektetések (Foreign Direct Investment - FDI) definícióját az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciájának (UNCTAD) meghatározása alapján a következő módon fogalmazhatjuk meg: *„A közvetlen külföldi befektetés (FDI) olyan befektetés, amely hosszú távú kapcsolatot foglal magába, és amely egy rezidens szervezet (közvetlen külföldi befektető vagy anyavállalat) tartós érdekeltségét és ellenőrzését tükrözi egy olyan vállalkozásban, amely a közvetlen külföldi befektető gazdaságától eltérő gazdaságban rezidens. A közvetlen külföldi befektetések azt jelentik, hogy a befektető jelentős mértékű befolyást gyakorol a másik gazdaságban rezidens vállalkozás vezetésére. Az ilyen befektetés magába foglalja mind a kezdeti tranzakciót a két jogalany között, valamint a közöttük és a külföldi leányvállalatok között lebonyolított és jogi személyiséggel nem rendelkező külföldi leányvállalatok közötti minden későbbi ügyletet”* (UNCTAD, 2007).

A nemzetközi tőkeáramlásra vonatkozó elméletek jelentős része foglalkozik a különböző vállalati motívumokkal, amelyek hatással lehetnek a tőkeáramlásra. Ezek egy része a versenyelőnyt és az ebből fakadó további prioritásokat vizsgálja a vállalat szemszögéből. (Hymer, 1960; Vernon, 1994). A témában releváns elméletek egy része azt is taglalja, hogy milyen sajátosságokkal rendelkezik a kereslet-kínálat az adott térségben, melyek azok az iparágak, amelyek a fejlett ipari országokban alakulnak, valamint hogy a már említett versenyelőny kihasználásával az egyes cégek hogyan tudnak még előnyösebb piaci pozíciókat betölteni (Vernon, 1994; Porter, 1985). Emellett költségmegtakarítási okok is feltűnnek a nemzetközi vonalon, mint a donor valuták kihasználása. Ennek révén a hazai

valuta olyan országban kerül befektetésre, ahol az alul van értékelve, és ezáltal olcsóbbá válhat a beruházás, így a vállalat költségmegtakarítást érhet el (Aliber, 1970). A tőkeexport és a termékexport közötti előnyök és hátrányok elemzése során felszínre kerültek a lehetséges tulajdonosi és tranzakciós költségelőnyök, valamint olyan stratégiai helyzetelőnyök is, amelyek lehetnek a befektetésre vonatkozó vállalatspecifikus, a befektetés helyére vonatkozó vagy akár internalizációs előnyök is (Dunning, 1993). Dunning csoportosítása szerint az így megvalósuló beruházások lehetnek helyi erőforrásokat kiaknázók, piacorientáltak, hatékonyságnövelő és stratégiai előnyöket érvényesítők (Dunning, 1993).

A Magyarországra áramló tőkebefektetések vizsgálatára vonatkozóan szintén számos kutatás fellelhető, különféle aspektusokban vizsgálva a jelenséget. A szélesebb térséggel, így a kelet-közép-európai régióval és a rendszerváltást követő FDI-befektetések áramlásával foglalkozó elemzések jelentős része foglalkozik a vállalati motívumok mellett az adott országok befektetés ösztönző politikájával, így a magyar gazdaságpolitika elemeivel is (Árva, 1994; Hamar, 1995; Nölke, 2009; Palócz, 2019; Rugraff & Sass, 2017; Drahoukoupil, 2009; Éltető & Antalóczy, 2017; Sass, 2020; Szanyi, 2017; Benacek et. al., 2000). Az 1990-es évek tanulságait összefoglaló elemzések a nemzetközi kitekintés mellett a magyar külkereskedelem modernizációjára gyakorolt hatásait is bemutatják, kitérve az import szerkezeti átalakulásokra és a hozzáadott érték alakulására is, amely az FDI-áramlás során szintén kritikus kérdéskör (Antalóczy & Sass, 2003). Az FDI térbeli terjedésének sajátosságai, valamint az emiatt kialakuló egyenlőtlenségek vizsgálata már az 1990-es évek második felében megkezdődött, az ezredfordulót követően pedig az egyes megyék kiemelt szerepére vonatkozó feltárások is készültek (Nagy, 1995; Kalocsay & Péter, 2003; Csomós, 2015; Gál, 2019; Lengyel & Varga 2018). A 2008-2009-es gazdasági válság, valamint a 2020-ban kialakuló gazdasági visszaesés szignifikánsan hatott a magyar FDI-áramlásra is, emellett pedig egyre inkább előtérbe kerültek azok az ázsiai befektetők, amelyek ma már meghatározóak a hazai iparágakban (Medve-Bálint, 2015; Antalóczy & Sass, 2020; Sass, 2018; Szunomár et. al., 2019). Az FDI-áramlás gazdaságokra gyakorolt jótékony és kevésbé pozitív hozadékainak vizsgálata megosztja a hazai és a nemzetközi szakértőket is, többek között azért, mert egyes nézetek szerint nem mutatható ki összefüggés a gazdaság bővülése és a külföldi befektetések között. A hazai tőkeszegénység miatt legtöbben egyetértenek az FDI szükségességével, de nem ebben látják a jövőbeni fejlődés lehetőségét, inkább az egyes gazdaságok önerejét találják megoldásnak (Koppány, 2018; Soós, 2018; Braun & Sebestyén, 2019; Pavlínek, 2015; Gál & Lux, 2022; Gál, 2019). Az itthon megjelenő külföldi befektetők jellemzően gyártási és feldolgozási ágazatokba invesztálnak, így fontos része a magyar FDI áramlásnak a hazai beszállítókkal való kapcsolatok és a globális értékláncokba való bekapcsolódási lehetőségek áttekintése is (Sass & Szanyi, 2004; Pavlínek, 2004; Vasvári et al., 2019; Hegedüs & Vasvári, 2020; Rugraff, 2006; Braun, 2020; Sass & Szalavetz, 2013).

EREDMÉNYEK

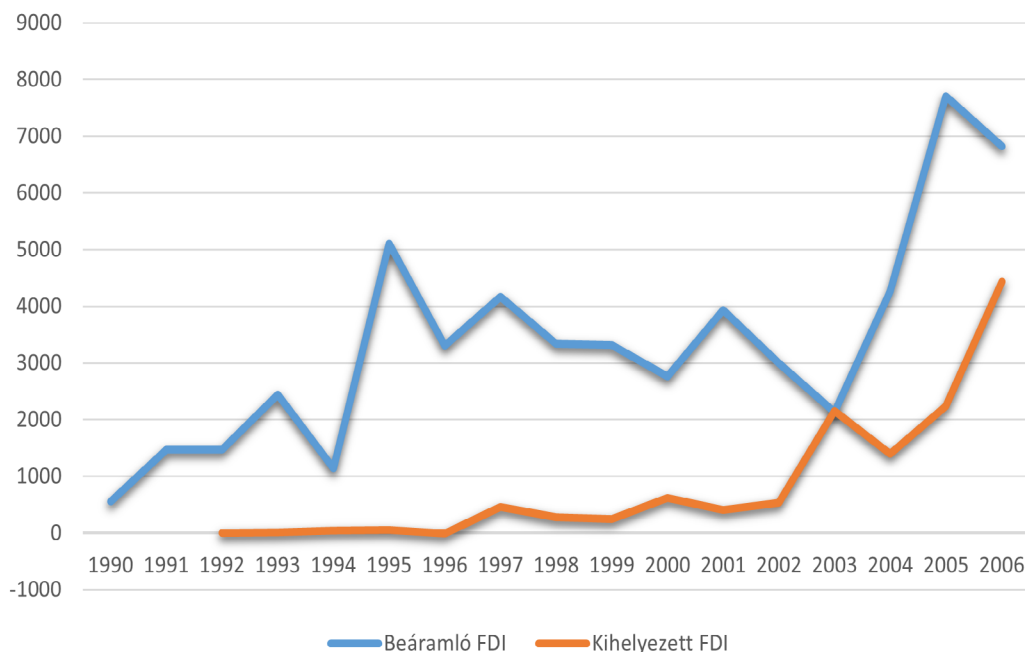
A magyarországi FDI-áramlás területi jellemzői és háttere, valamint egyes hatásai

A hazai fejlődéshez és fejlesztéshez elengedhetetlen külföldi tőke igénybevétele, ennek felismerése pedig idejekorán megmutatkozott a gazdaságban. A hazai tőkeszegénység miatt a gazdasági fejlődési ütem lassabb volt, a fejlődés pedig nem egyenletesen ment végbe az egyes területeken, ez az aránytalanság pedig a gazdaság mellett a társadalmi helyzetre is jelentősen hatott. A Magyarországra érkező külföldi tőke nagy része a XX. század elejéig többségében államköölcsönügyletek, itthon kibocsátott záloglevelek, községi kötvények és jelzálogköölcsönök voltak, szignifikáns mennyiségű külföldi tőke a vasúthálózat építésébe, hitelintézetekbe és ipari vállalatokba áramlott (Abonyiné Palotás, 2001). Az első olyan intézkedés, amely a több külföldi tőke bevonását volt hivatott elősegíteni, az 1881. évi 44. törvénycikk volt, amely 15 évre adómentességet biztosított mindazoknak a gyáraknak, amelyek képesek a legmodernebb eszközöket alkalmazni a termelésben és gyártásban, és amelyek addig még nem gyártott termékek előállítását vállalják itthon (1881. évi XLIV. törvénycikk, a hazai iparnak adandó állami kedvezményekről, 1881). Ennek eredményeként sikerült a műszaki fellendülést elősegíteni, a tőkehiány vagy tőkeszegénység azonban mindezzel nem került felszámolásra. Az első és a második világháborúkat, valamint a trianoni békeszerződés hatásait követően tovább fokozódott a magyar iparban a tőkeszegénység, amely az elcsatolt területek miatti hiánynak is betudható volt (Kiss, 2008). Ezzel együtt megváltozott az addigi külföldi tőke érdeklődése a magyar befektetési lehetőségek irányába (Abonyiné Palotás, 2001). A kommunista rezsim és az 1960-as 1970-es években jelentkező válságok, a szintén ugyanerre az időszakra datálható eladósodás, a világpiaci verseny fokozódása úgyszintén hatással voltak arra, hogy egyre égetőbb szükség legyen külföldi tőkére, amellyel a magyar ipar fejlesztése megvalósítható lehet és amely képes a tőkeszegénységet csökkenteni.

A rendszerváltás éveiben kezdődött el a rendszeresnek tekinthető FDI-áramlás kialakulása itthon, mindazonáltal az első vegyesvállalatok megjelenése már 1972 óta lehetséges volt, jellemzően német-magyar és ritkábban akár japán-magyar kooperációkban (Völgyi, 2014). A kelet-közép-európai régióban Magyarországra és Lengyelországba kezdett el beáradni a legtöbb külföldi tőke, az érték azonban különböző volt: az UNCTAD adatai szerint a lengyel FDI-áramlás már az 1970-es évektől megfigyelhető, 1976 és 1990 között összesen 221 millió USD értékű külföldi tőkekihelyezés történt az országban. Magyarországra vonatkozóan 1990-től láthatóak adatok, amelyek jócskán meghaladják a lengyel FDI-mennyiséget.

A Magyarországra áramló FDI-mennyiség vállalati háttérben több ok is felsorolható: a szakirodalmi áttekintésben megfogalmazott költséghatékonyság és költségcsökkentési motívum az elsők között szerepelt és szerepel ma is, ami miatt a külföldi vállalatok a nálunk történő befektetés mellett döntenek. Az alacsony munkabérek mellett további előny a viszonylag magas szakképzettség, továbbá a nyugodt politikai környezet, amely a rendszerváltást követő éveket meghatározta, ezáltal jó hatással van az FDI-vonzásra is.

1. ábra: A Magyarországra beáramló és kihelyezett FDI értékének változása 1990-2006 között, millió USD-ban
 Figure 1. Changes in the value of FDI inflows and outflows to Hungary between 1990 and 2006, in millions of USD

Adatok forrása/Source of data: UNCTAD, 2022.

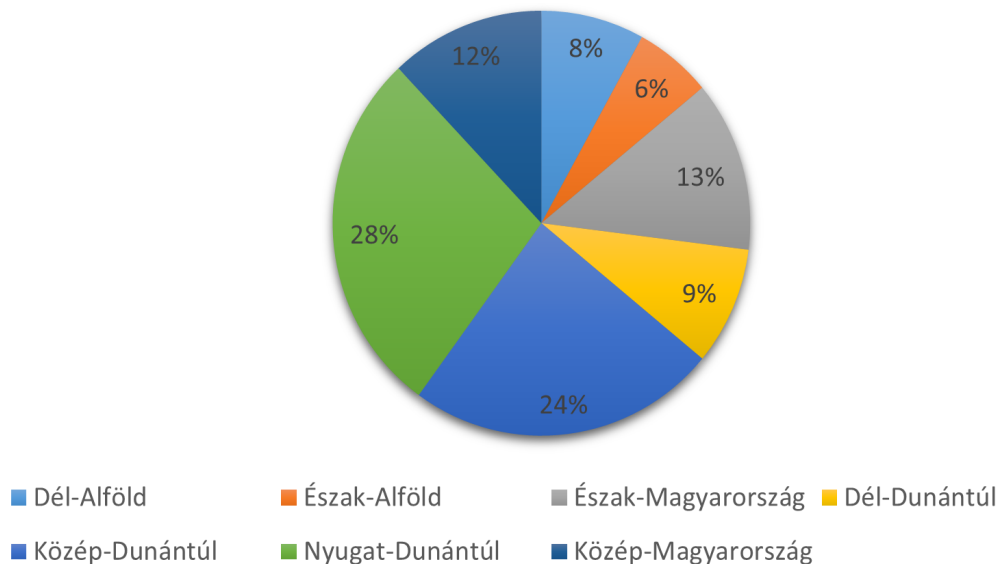
A magyar gazdaság szemszögéből az 1990-es években leginkább azért vált fontossá a hazai FDI-vonzás, mert magas volt az adósságállomány, emiatt pedig devizahiány lépett fel. A privatizációban ez a cél szintén megjelent, emellett pedig a külföldi tőke megfelelő megoldást nyújthatott erre a problémára. A jelzett évtized végére megteremtődtek és kialakultak azok a jogi és pénzügyi intézmények és feltételek, amelyek háttérrel nyújtanak a tőkekihelyezésekhez itthon (Antalóczy & Sass, 2003).

Fontos tény az is, hogy a régióban Magyarország élen járt a szabályozórendszer és a gazdaságpolitika nyitottságának fejlesztésében, valamint a különböző FDI-áramlást segítő ösztönzők kialakításában. Ezek jellemzően adókedvezmények, adómentességek voltak, amelyeket meghatározott időre vehettek igénybe a társaságok. (Antalóczy & Sass, 2003). Emellett az 1980-as évektől lehetőség volt raktározási és ipari vámszabadterületek létrehozására, amelyek szintén a külföldi tőkebefektetések vonzását voltak hivatottak elősegíteni (Volter, 2000). Az 1995-ben hozott vámtörvény életbelépését követően drasztikus csökkenésnek indult a raktározási célú vámszabadterületek száma, amelyek jellemzően Budapest és Pest megye területén működtek. A vámtörvény hatására azonban az ipari vámszabadterületek száma tovább nőtt, 1993-2000 között mintegy 40 ilyen típusú új terület jött létre, elsősorban az ország nyugati határszélén és a Dunántúl régióiban, ahol a külföldi befektetők multinacionális vállalatok alapításába kezdtek (Hamar, 2000).

A vámszabadterületek gazdasági hatásai a nemzetgazdaságon túl leginkább a külkereskedelmi adatokban nyilvánultak meg: a vámszabadterületi kivitel aránya az összes exportban 1996 és 1998 között évi 18%-ról 36%-ra nőtt. Ugyanakkor a foglalkoztatottsági adatokra már kevésbé voltak ennyire jó hatással, ugyanis az 1997-es adatok alapján az összes foglalkoztatott nem egészen 1%-nak

biztosítottak munkavállalást az itt létrejövő új társaságok. Ennek háttérében a magas arányú gépi beruházások álltak (Volter, 2000).

2. ábra: A vámszabadterületek regionális megoszlása 2000-ben Magyarországon
 Figure 2. Regional distribution of free zones in Hungary in 2000

Adatok forrása/Source of data: Béda, 1993.

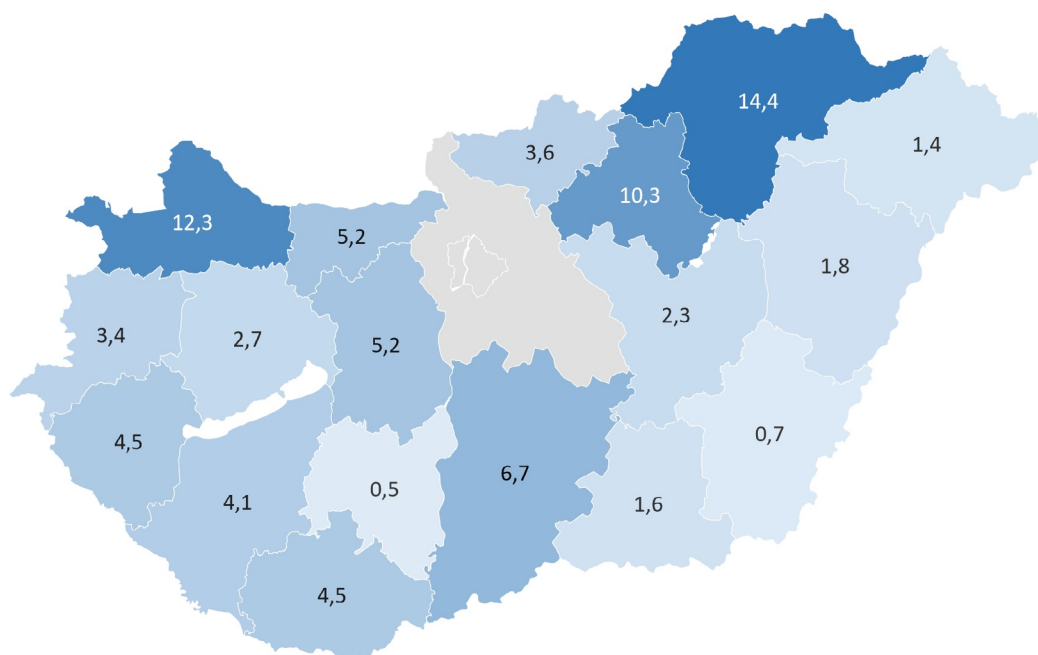
Az Európai Unió csatlakozással a vámszabadterületek megszűntek, jelenleg mindössze egy ilyen terület van, a Nemzetgazdasági Minisztérium által 2017-ben kijelölt záhonyi szabad vállalkozási zóna (Bíró, 2017).

Az FDI megjelenése jelentős szerepet játszott a privatizációban és az átalakuló gazdaságban is, továbbá hozzásegített a gazdasági szerkezetváltáshoz, a piacgazdaság alapjainak megteremtéséhez (Gál, 2019). Az 1990-es években ide áramló külföldi tőke nagy része az úgynevezett piackereső FDI volt, amely a kereskedelembe, banki szolgáltatásokba irányult, később azonban megváltozott ez a trend és egyre nagyobb hangsúlyt kapott a feldolgozó- és a gépipar. A területi megoszlás szintén érdekes és releváns információkat tartalmaz: a főváros és Pest megye a lista első helyén, megyei szinten követi Győr-Moson-Sopron, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Bács-Kiskun, Fejér és Komárom-Esztergom megyék (lásd 3. ábra). Többségében a nyugat-európai országokból és az USA-ból áramlott hazánkba tőke, a vegyesvállalatok száma pedig a vidéki régiókban 1988-1992 között dinamikus növekedésnek indult: míg a rendszerváltás első évében összesen 80 db ilyen típusú társaság működött vidéken, addig 1993-ra ez a szám 8 723 db-ra emelkedett (Nagy, 1995).

Az egyes befektetés típusok szintén mutatnak területi megosztottságot a megyék között. Meskó Anna négy csoportot határoz meg arra vonatkozóan, hogy mely ágazatokba áramlik a legtöbb tőkebefektetés. E szerint elkülöníthető:

- Ipari vegyes csoport – ebben a szektorban a feldolgozóipari beruházások vannak túlnyomó többségben. Ide sorolható az 1990-es évek adatai alapján Pest, Borsod-Abaúj-Zemplén, Vas, Fejér, Győr-Moson-Sopron megyék.
- Egyoldalú ipari csoport – a feldolgozóipar ugyan ismét vezető helyet foglal el, mellette más ágazatokban kevésbé jelenik meg az FDI, valamint az ide tartozó alföldi megyék kiegészítő ágazataiban a kereskedelem, míg az északi megyéknél a bányászat és az építőipar hangsúlyos szerepe figyelhető meg. Ebbe a csoportba sorolható Bács-Kiskun, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, Heves és Nógrád megyék.
- Vegyes csoport – az ipari befektetések ebben az esetben szerényebb volumenűek, de a tőkebefektetés több más ágazatban is megjelenik. Ilyen megye Hajdú-Bihar, Csongrád, Zala, Veszprém, Somogy és Tolna is.
- Átmeneti csoport – köztes helyzetű megyék, amelyek leginkább az ipari vegyes és a vegyes csoportok közé ékelődnek: Baranya és Komárom-Esztergom megyék (Meskó, 1994).

3. ábra: A vidékre áramló FDI megoszlása megyénként 1993-ban, százalékos arányban kifejezve
Figure 3. Distribution of rural FDI flows by county in 1993, expressed as a percentage

Adatok forrása/Source of data: Nagy, 1995.

Az 1. ábrán látható, hogy a gyors és eredményes felfutást követően 1994/1995-től visszaesett a beáramló FDI mennyisége. Ez a lassulás magyarázható részben azzal a ténnyel is, hogy változott a befektetők által igénybe vehető kedvezmények mértéke ebben az időszakban: kevesebb társaság kapott rövidebb időtartamra adókedvezményt, mint előtte. Egyes gazdasági szférákban, mint például a feldolgozóipar némely szektora, a pénzügyi és biztosítási ágazatok, megmaradt a korábbi kedvező szabályozás (Nagy, 1995). A szabályozáson túl változás történt a befektetői körben is, a korábbi három típusból – intézményi befektetők, nagyvállalatok, kisbefektetők – a kilencvenes évek végére,

valamint az ezredforduló környékére kettőre szűkült, az intézményi befektetők és a nagyvállalatok kerültek többségbe (Nagy, 1995).

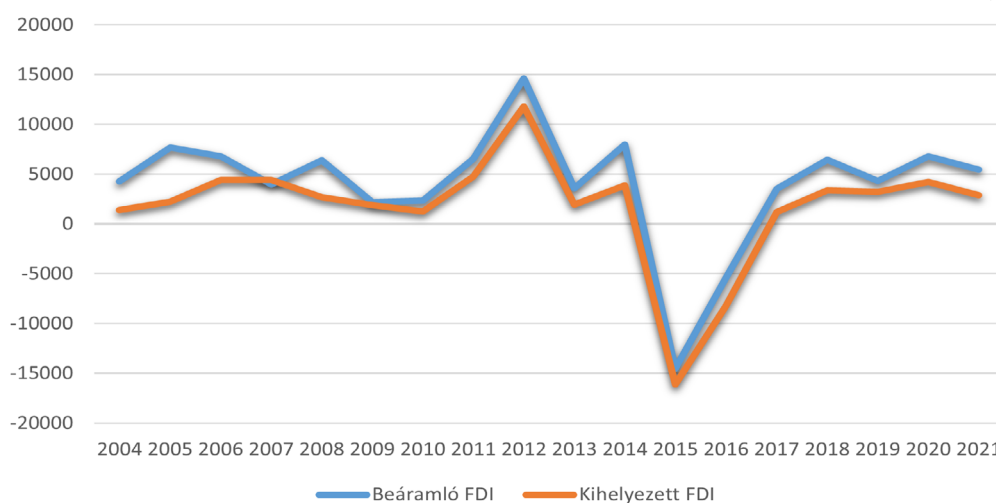
Egy másik csoportosítás szerint Magyarországon a növekedési pólust kialakító ipari körzeteknek négy fajtája ismert. Markunsen ezt a négy típust az alábbiak szerint sorolja fel:

1. a marshali kis, helyi tulajdonban lévő cégek szoros együttműködésére és versenyére épülő körzet;
2. a hierarchikus típusú úgynevezett „kerékagy” körzet, amelyben egy vagy több társaság és beszállító köré tömörülnek a cégek;
3. a „szatellit” típusú körzetek, ahol elsősorban kis- és közepes méretű cégek jellemzően nem egymással, hanem más, körzeten kívüli társaságokkal üzemelnek;
4. nagyobb, jellemzően állami intézmény köré szerveződő körzetek (Kalocsai & Péter, 2003).

A szatellit típusú körzetekhez tartoznak a besorolás szerint azok a megyék, amelyekben a fejlődés csak lassan tud végbemenni, nehezebben mozdulnak el a kerékagy típusú körzetek irányába (Kalocsai & Péter, 2003).

Az ezredfordulót követően a gazdaságpolitikában is egyre nagyobb hangsúlyt kapott az Európai Unióhoz való csatlakozás, valamint az ehhez szükséges kritériumok kialakítása, szabályozások harmonizálása az Uniós szinttel. Az Európai Unióhoz való csatlakozással tovább bővíthetett a hazai FDI vonzás mértéke is. A meghatározó nyugat-európai befektetők immár a korábbi korlátozások nélkül helyezhették ki a magyar piacon tőkéjét, mindazonáltal az integráció új szabályokat is hozott a tőkevonzás tekintetében. A korábban már említett vámszabadterületek a csatlakozással megszűntek, így az ezzel járó kedvezmények is. Az FDI vonzására vonatkozó támogatási és ösztönzési szabályozások pedig korlátozás és uniós szintű koordinálás alá kerültek, így a korábbi ezzel kapcsolatos gazdaságpolitikai intézkedések is átalakultak, ezáltal gyengült a régiós ösztönzési verseny is (Halmos, 2005).

4. ábra: A Magyarországra beáramló és a kihelyezett FDI értékének változása 2004-2021 között, millió USD-ban
Figure 4. Change in the value of FDI inflows and outflows to Hungary between 2004 and 2021, in USD million

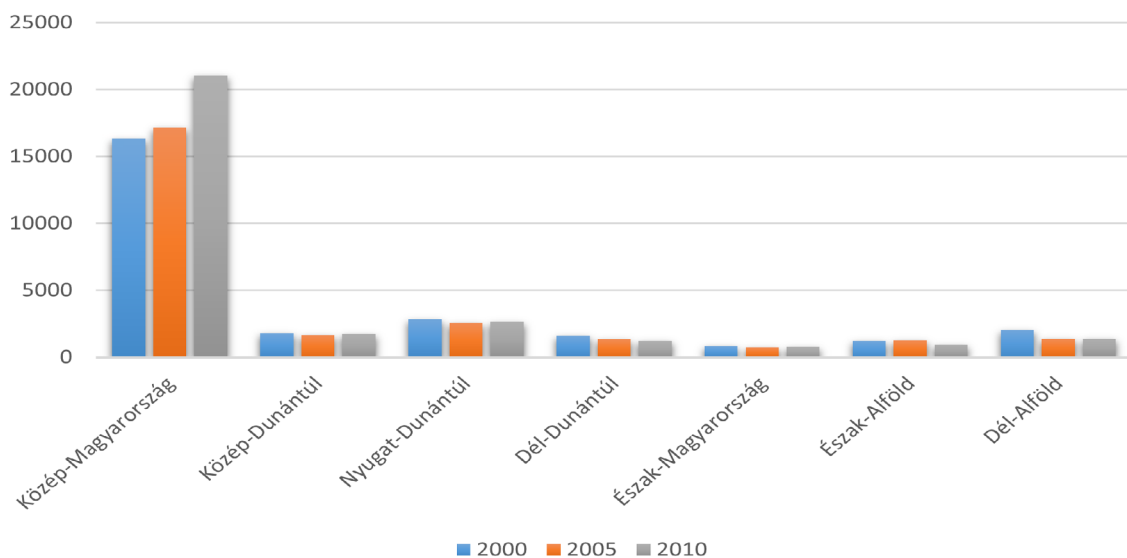

Adatok forrása/Source of data: UNCTAD, 2022.

A regionális megoszlásban szintén visszatükröződtek a külföldi érdekeltségű vállalatok számainak növekedése 2000-tól. A legtöbb ilyen típusú társaság Közép-Magyarországon, elsősorban Budapesten és Pest megyében került bejegyzésre. A vidéki országrészben a Nyugat-Dunántúl a vezető szerep, ahol Győr-Moson-Sopron megye volt a vizsgált időszakban a legkedveltebb helyszín.

5. ábra: A külföldi érdekeltségű vállalkozások számának változása 2000-2010 között a magyar régiókban
 Figure 5. Change in the number of foreign-owned enterprises in the Hungarian regions between 2000 and 2010

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2022.

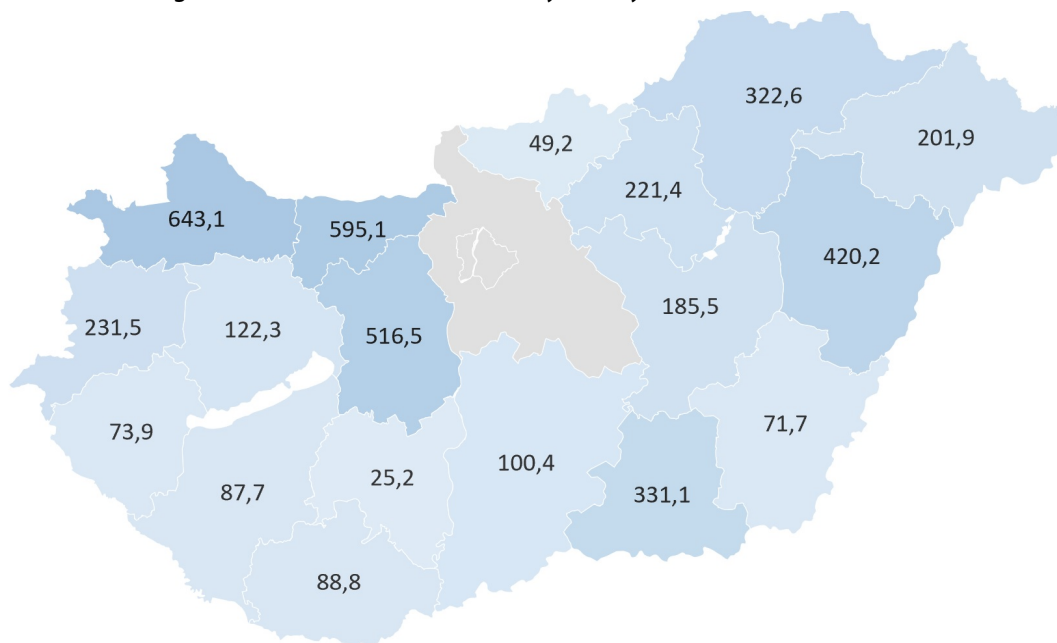
A befektető országok tekintetében 2013-ig főként az európai országok befektetői ismertek előttünk, az egyéb, nem európai országokból áramló FDI mértéke nem, vagy csak részben ismert (Antalóczy & Sass, 2014). A 2008-as 2009-es gazdasági válság egyre erőteljesebben világította meg Kína szerepét a világgazdaságban és ez az új perspektíva a magyar külgazdasági döntésekre is hatással volt (Majoros, 2011).

A gazdasági válság után egyre inkább azok a megyék kezdtek előretörni és növekedést produkálni, amelyekben a feldolgozóipar volt domináns a beáramló FDI-befektetések tekintetében. Lengyel Imre és Varga Attila témával foglalkozó kutatásában a feldolgozóipari megyék közé sorolja Győr-Moson-Sopron, Fejér, Komárom-Esztergom és Vas megyéket, valamint azt a konklúziót vonják le, hogy ezeken a területeken az életszínvonal emelkedése mellett a gazdasági növekedés is jobban tud megvalósulni, mint a többi, akár magas értékű FDI-t bevonzó régiókban (Lengyel & Varga, 2018). Az 6. ábra adatai szerint 2010-ben az FDI-állomány érték a jelzett megyékben volt a legmagasabb, ugyanakkor kitűnik, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén (újraiparosodó), Hajdú-Bihar (tudásközpont) és Csongrád megyékben (tudásközpont) ugyancsak jelentős értékű volt a tőke állomány. Ebben a három megyében azonban jóval alacsonyabb volt a GDP/fő érték 2010-ben:

- Győr-Moson-Sopron megyében 3 334 ezer forint,
- Komárom-Esztergom megyében 2 772 ezer forint,
- Fejér megyében 2 407 ezer forint,

- Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1 646 ezer forint,
- Hajdú-Bihar megyében 2 056 ezer forint,
- Csongrád-Csanád megyében 2 028 ezer forint volt az egy főre jutó GDP érték (KSH, 2023).

6. ábra: Az FDI állomány megyei eloszlása 2010-ben, milliárd forintban megadva
Figure 6. Distribution of FDI stock by county in 2010, in billion forints

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2022.

Tíz évvel később, 2020-ban ugyanezekben a megyékben az alábbi adatok voltak érvényesek a GDP/fő értékekre vonatkozóan:

- Győr-Moson-Sopron megyében 5 617 ezer forint,
- Komárom-Esztergom megyében 5 333 ezer forint,
- Fejér megyében 6 020 ezer forint,
- Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 4 256 ezer forint
- Hajdú-Bihar megyében 4 040 ezer forint,
- Csongrád-Csanád megyében 4 390 ezer forint (KSH, 2023).

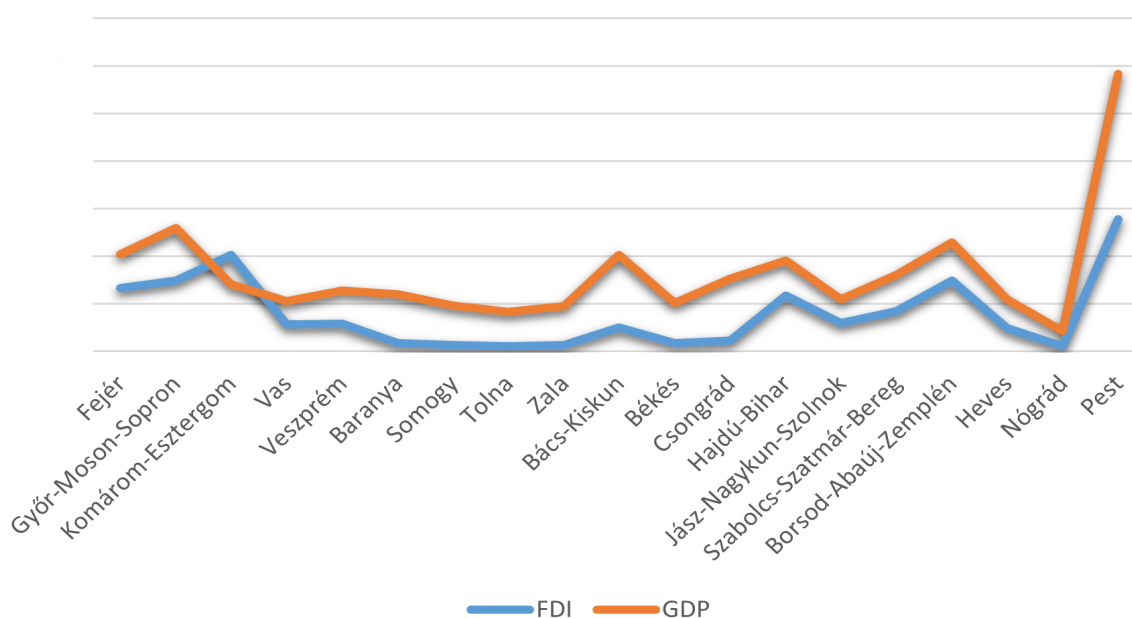
Mindezek alapján elmondható, hogy a GDP/fő érték inkább azokban a megyékben emelkedett, amelyekben az FDI a feldolgozóiparba áramlott, ahogyan azt a Lengyel – Varga kutatás is alátámasztja. Emellett korrelációs számítás elvégzésével kimutatható az FDI és a GDP növekedése közötti összefüggés is: a számítás alapjául szolgáló megyei szintre bontott külföldi tőke és bruttó hazai termék adatai markáns kapcsolatot mutatnak ki egymással (0,82).

Az FDI-áramlás gyakran hangoztatott másik előnyös hatása az életszínvonalbeli fejlődéssel párhuzamosan, hogy új munkahelyeket teremt az országban. A Magyar Befektetési Ügynökség (*Hungarian Investment Promotion Agency – HIPA*) 2019 és 2022 között kiadott jelentései szerint 55 373

darab új munkahely jöhetett létre, így pedig tíz év alatt – 2010 és 2020 között – a vizsgált megyékben is csökkent a munkanélküliségi ráta (HIPA, 2022).

Annak a következtetésnek a levonása, hogy a foglalkoztatottsági adatok a beáramló FDI hatására változtak meg elhamarkodott lenne, hiszen ennek megállapításához szükséges ismerni az új munkahelyeken munkát vállalók arányát a jelzett csoportra vetítve. Másik akadály, ennek az összefüggésnek a megállapítására, hogy a hazánkban működő tőke által létrejött vállalatok nagy számban alkalmaznak külföldi vendégmunkásokat, így nem garantálható az, hogy hosszú távon a foglalkoztatottsági mutatók az FDI-áramlás révén képesek javulni. Hatással mindenképpen lehet rá, a foglalkoztatási mutatók nagymértékű javulása ugyanakkor nem írható kizárólag az FDI-áramlás előnyei közé.

7. ábra: A megyei szintű FDI áramlás és a megyei GDP alakulásának korrelációs vizsgálata (2020-as adatok alapján)
Figure 7. Correlation study of county-level FDI flows and county GDP developments (based on 2020 data)

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2022.

1. táblázat: A munkanélküliségi ráta változása 2010-ben, 2015-ben és 2020-ban az egyes megyékben (%)
Table 1. Change in unemployment rates in 2010, 2015 and 2020 in each county (%)

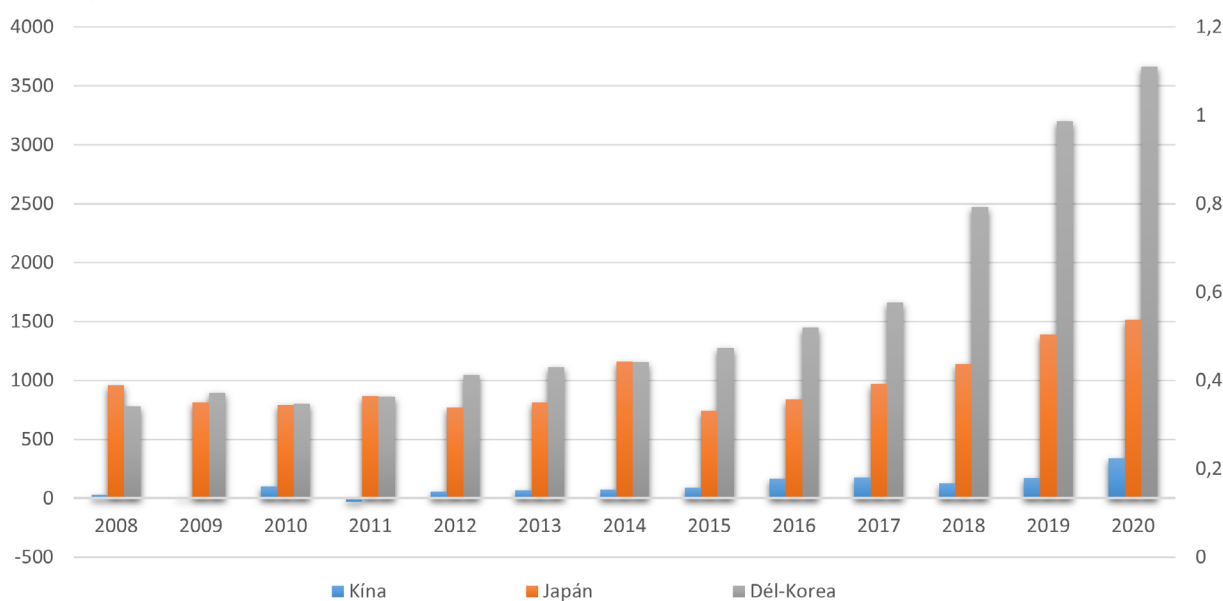
Megye	Munkanélküliségi ráta 2010	Munkanélküliségi ráta 2015	Munkanélküliségi ráta 2020
Győr-Moson-Sopron	6,8%	2,8%	1,7%
Komárom-Esztergom	8,3%	5,2%	2,9%
Fejér	9,1%	3,6%	2,5%
Borsod-Abaúj-Zemplén	17,0%	8,9%	4,8%
Hajdú-Bihar	13,0%	10,9%	5,2%
Csongrád	8,5%	7,1%	3,2%

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2022.

A 2010 utáni magyar gazdaságpolitika nagy hangsúlyt helyezett az export bővítése mellett az FDI diverzifikálására, valamint a tőkebefektetés ösztönzésre. A 2012-ben meghirdetett Keleti Nyitás külgazdasági stratégia egyik fontos célkitűzése volt, hogy növelje a hazánkba érkező tőkebefektetések mennyiségét, lehetőség szerint olyan országokból, amelyek eddig nem voltak jelen, vagy csak kis mértékben képviselték magukat a magyar piacon (Bernek, 2018). Elsősorban azon ázsiai országok felé történt nyitás, amelyek az elmúlt években jelentős növekedést produkáltak, így a korábbi partnerségek megújítása mellett szorosabb viszony került kialakításra az egyes államokkal (Bernek, 2018). Az első néhány évben, főként 2015-ig nem történt jelentősebb előrelépés a tőkevonzás tekintetében (lásd 8. ábra), 2016-tól figyelhető meg élénkülés. Az ázsiai országok közül a három legjelentősebb befektető Kína, Japán és Dél-Korea, az elmúlt években itthon végbement tőkebefektetések nagy része hozzájuk köthető a nyugati államok stabil jelenléte mellett (MNB, 2022). Kína esetében az elérhető adatok azt is mutatják, hogy leggyakrabban közvetett befektetők révén helyez ki tőkét, míg Japán és Dél-Korea inkább közvetlenül végzi a tőkebefektetést (Sass et al., 2019). A kínai tőkebefektetések hasznos hozadéka, hogy erősíti a kereskedelmi kapcsolatokat is az ázsiai országgal, amely további prioritásokat jelent a magyar gazdaság számára is (Braun, 2020).

8. ábra: A Magyarországon lévő FDI állomány változása 2008–2020 között Kína, Japán és Dél-Korea vonatkozásában, millió euróban

Figure 8. Change in FDI stock in Hungary between 2008 and 2020 for China, Japan and South Korea, million euros

Adatok forrása/Source of data: MNB, 2022.

A HIPA beszámolóí és az MNB által közölt FDI-adatok szerint Dél-Korea részesedése a hazai tőkebefektetésekben évről évre magasabb, amely elősegíti a magyar tőkebefektetések diverzifikációját. A tőkevonzást gyakran társítják a K+F fejlesztések növekedésével is, ez azonban sok esetben nem valósul meg. A magyar K+F fejlesztések száma és mértéke országos szinten is még mindig alacsony, ezért ahhoz, hogy ezt a szektort erősíteni lehessen, az állami beavatkozás mellett fontos,

nyújt szabad kezet a külföldi társaságoknak, így megfelelő szabályozással elkerülhetők, valamint csökkenthetők a visszasságok.

A hazai FDI-áramlás területi megoszlásának lehetséges okai – lokáció, szakképzettség, munkabér

A hazánkba érkező külföldi tőkebefektetések hatásait követően az egyes befektetők lokációra vonatkozó motívumait tekinthetjük át. A már bemutatott elméletek nagy része is foglalkozik azzal, hogy a befektetői oldalon milyen okok szerepelnek, így a hazai viszonylatok tekintetében most három témakört, a lokációt, a szakképzettséget, valamint a munkabért vizsgálhatjuk meg a vállalatok letelepedési szándéka szempontjából. A vállalkozás helyszíne nagyban meghatározó a gyártás és a szállítás, valamint a foglalkoztatás miatt is. A lokáció stratégiai helyzetelőnyt teremthet a társaság számára, ezáltal a megfelelő elhelyezkedés jelentős szerepet játszik a befektetési helyszín kiválasztásakor (Dunning, 1993).

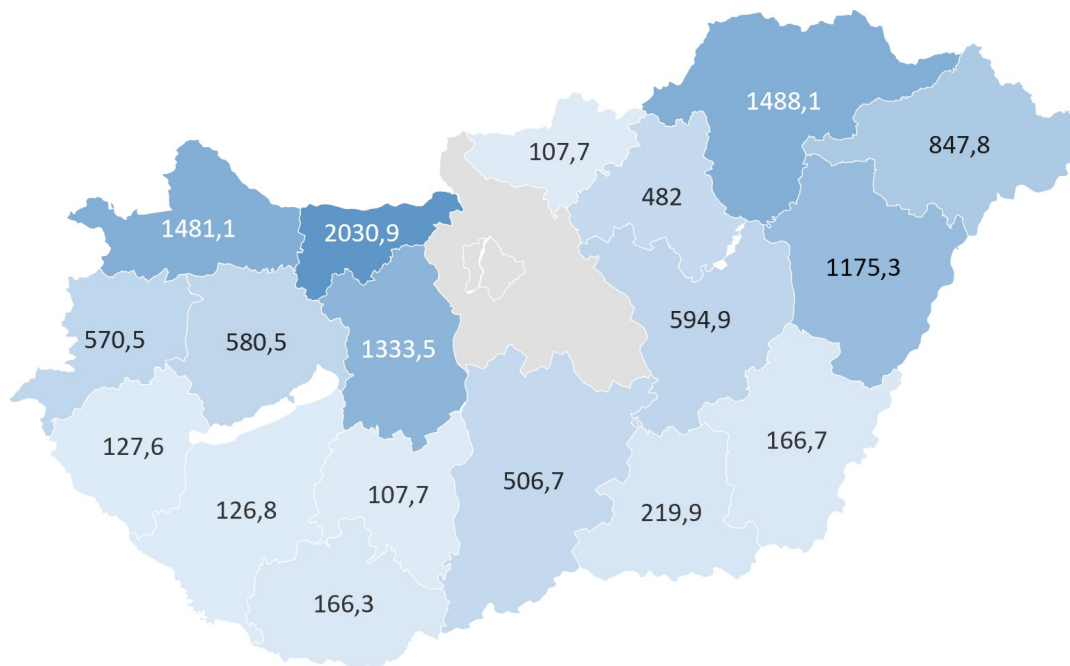
A Magyarországon befektető külföldi cégek nagy része megfigyelhetően olyan megyét választ, amely vagy a nyugati-, északnyugati határvonalhoz, vagy a keleti-, északkeleti határhoz esik közel. A döntés oka magyarázható szállítmányozási háttérrel, valamint a befektetési ágazattal is, mivel a jelzett térségekben az ipari és az ipari vegyes beruházások vannak többségben. Fontos látni azt is, hogy a legtöbb befektető számára az olyan térségek kerülnek előnybe, ahol nemzetközi útvonal halad át, tehát olyan autópálya például, amely összeköti hazánkat valamely szomszédos országgal (M1-es, M3-as autópályák). A befektetési ágazat kapcsán az FDI-áramlás jellemzően azokra a megyékre összpontosít, ahol korábban is aktív volt az adott szektor, például a feldolgozóipar, nehézipar vagy a vegyipar.

A 10. ábrán látható, hogy azokban a megyékben, amelyek közel esnek a jelzett országhatárokhoz és a nemzetközi úthálózatba is bekapcsolódnak, valamint rendelkeznek ipari háttérrel magasabb az FDI-állomány, mint azokon a területeken, ahol inkább a mezőgazdaság, kereskedelem vagy egyéb ágazat domináns. Azok a vállalatok, amelyek a kiemelt megyékben hoznak létre egységet, jellemzően gyártással, feldolgozással, tehát valamilyen ipari ágazattal foglalkoznak, amelyre hatással van az adott térség korábbi gazdasági előélete. Emellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a befektetők gyakran azért is választják a jelzett megyéket – például Borsod-Abaúj-Zemplént, Hajdú-Bihart és Szabolcs-Szatmár-Bereget –, mert a munkavállalók egy részét külföldről, jellemzően a szomszédos országokból, Ukrajnából, Romániából szervezik a feladatok ellátására. A helyszín megválasztása a különböző energetikai erőforrásokkal való ellátottság miatt is fontos. A gyártási és egyéb ipari folyamatokhoz mérvadó a megfelelő kapacitású energia biztosíthatósága, ezáltal azok a megyék, amelyek ilyen erőforrásokban szegényebbek, kevesebb FDI-t képesek vonzani.

A munkaerő kapcsán fontos tényező a szakképzettség, ezáltal befolyásoló hatással lehet, hogy az adott térségben milyen és mennyi a szakképzett munkavállalók száma. A 12. ábra térképén látható, hogy

azokban a térségekben, amelyekben magas a beáramló FDI-érték, szintén magas a szakképzettségi oktatásban résztvevők száma is, amely azonban még önmagában nem ad okot az ok-okozat alátámasztására (KSH, 2023).

10. ábra: Az FDI-állomány megyei eloszlása 2020-ban, milliárd forintban megadva
Figure 10. Breakdown of FDI stock by county in 2020, in billion forints

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2021.

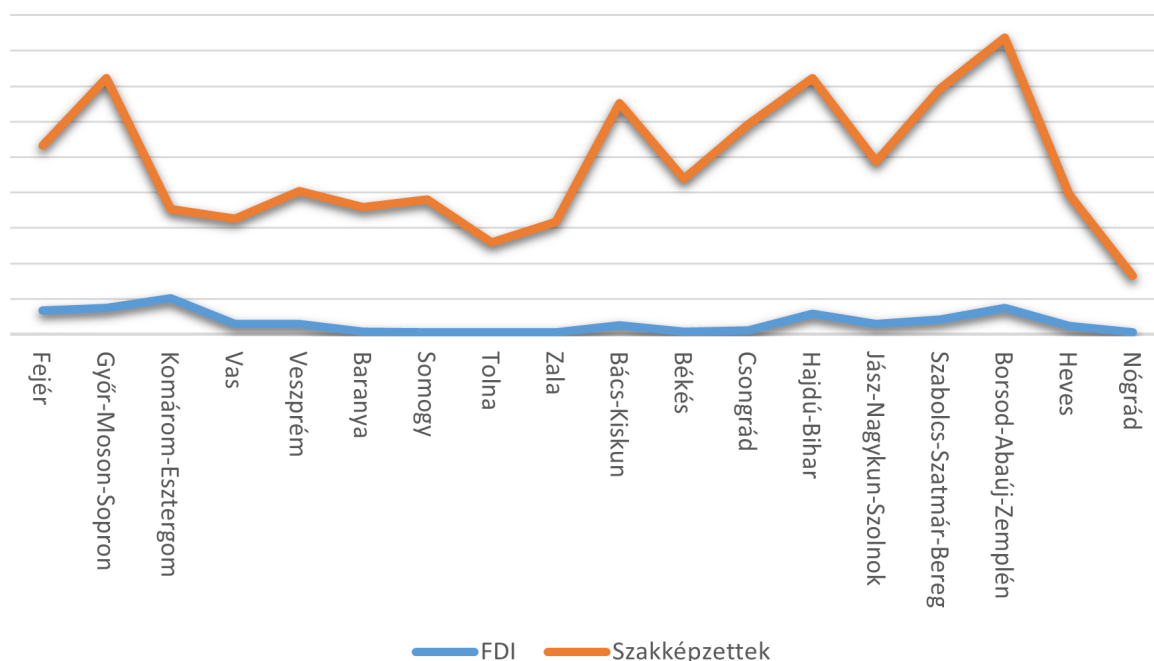
Az nem mutatható ki egyértelműen, hogy mindezek a szakemberek a megyékben jelen lévő külföldi tulajdonú társaságnál helyezkednek-e el, az azonban megfigyelhető, hogy befolyásoló hatással lehet a képzési fokozat (szakképzés, technikum) megválasztására a területen működő vállalatok milyensége is, a későbbi elhelyezkedési lehetőségek miatt. A beáramló FDI és a szakképzettek száma közötti lehetséges kapcsolat korrelációs számításokkal is elvégezhető. Az így kapott eredmény azt mutatja, hogy közepes mértékű korreláció figyelhető meg a két érték között, tehát kimutatható a kapcsolat, de nem erős (0,53).

Hatással van a szakképzettségre az is, hogy az elmúlt években több nagyvállalat kezdett képzésszervezésbe, amelyek elvégzése után az adott társaságnál kap munkalehetőséget a munkavállaló. Az Audi (Győr), Mercedes (Kecskemét), Bosch (Miskolc) folyamatosan indít képzéseket olyan munkavállalók számára is, akik még csak most fejezik be középfokú vagy szakiskolai tanulmányaikat, a jövőben pedig a jelzett társaságoknál terveznek dolgozni. Teljes bizonyossággal nem jelenthető ki, hogy a külföldi társaságok az adott térséget azért választották, mert ott magas a szakképzettek aránya (hiszen ez adódhat az általuk indított képzésekből is), de felfedezhető kapcsolat a két érték között.

Szót ejtettünk már arról, hogy a hazai munkavállalók számára a munkabér nem minden esetben nyújt elégséges perspektívát ahhoz, hogy külföldi tulajdonú cégeknél helyezkedjenek el, emiatt

pedig a vállalat külföldi vendégmunkásokat szerződtethet. Az egyes érintett társaságok által biztosított munkabér értéke nem ismert, mindazonáltal a területi adatok rálátást adhatnak arra, hogy megyei szinten mekkora a bruttó átlagbér, valamint hogy az FDI-áramlásba milyen súllyal esik a költséghatékony vállalatszervezés.

11. ábra: A megyei FDI-áramlás (2020) és a megyei szakképzettek számának (2021/2022) korrelációs vizsgálata
Figure 11. Correlation study of county FDI flow (2020 data) and number of county skilled workers (2021/2022 data)

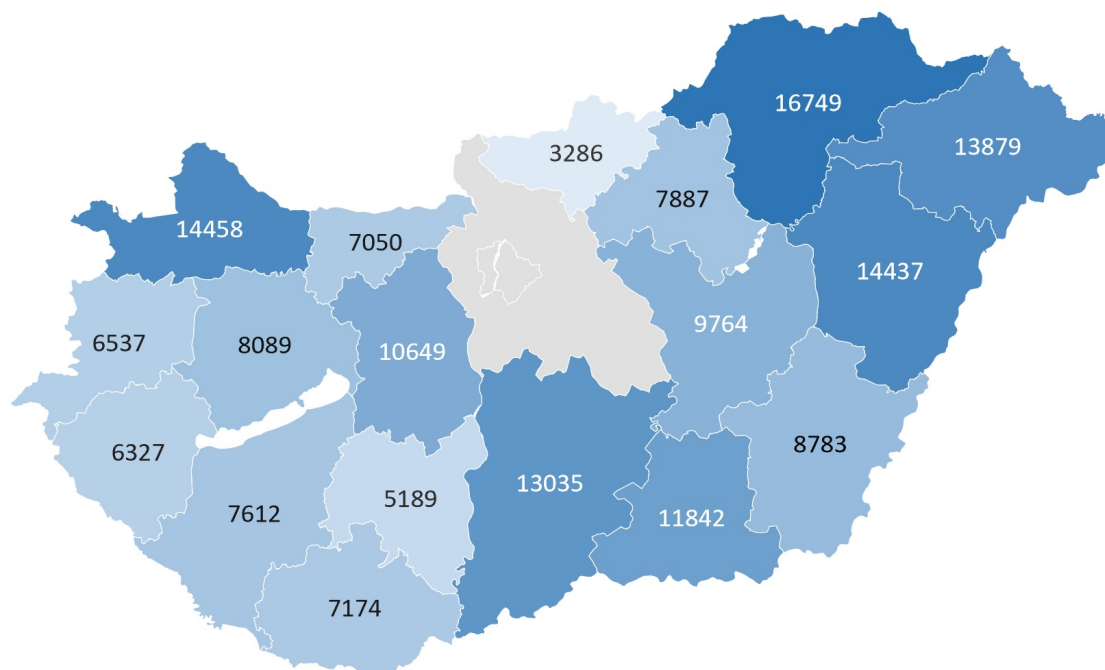

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2022.

A kiinduló pont az, hogy a külföldi társaságok ott alapítanak leányvállalatot, ahol számukra kedvezőbbek a munkabérek, tehát az alacsonyabb bérköltségű régiók vonzóbb perspektívát képviselhetnek. Ha megnézzük a 10. ábra megyei FDI megoszlását és annak értékeit összevetjük a 13. ábrán látható bruttó átlagbérekkel, akkor azt láthatjuk, hogy az FDI-áramlás és a bérek mértéke nem minden esetben tükrözi a vállalati költséghatékony motívumot. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legalacsonyabb az átlagbér az országban, mégsem ide áramlik a legtöbb FDI a térségen belül, hanem Borsod-Abaúj-Zemplén megyébe, ahol a már korábban említett ipari háttér megfelelőbb. Ezzel szemben Győr-Moson-Sopron megye, ahol a legmagasabb a bruttó átlagbér, azt feltételezi, hogy ide kevesebb FDI áramlik, ami azonban nem igaz (lásd 10. ábra), viszont az emeltebb munkabér inkább a magas tőkeáramlás következményeként jelenik meg a megyében (hatékonyabb termelés = magasabb bér kifizetése). Összességében tehát az FDI-áramlás és a munkabérek értéke között lehet összefüggés, viszont sok esetben meghatározóbb a térségben már meglévő gazdasági háttér. Ezen túl a munkabérekre az állami szabályozások és kedvezmények is befolyásoló hatással lehetnek, így például az elmúlt évek minimálbér emelése is változtatja az értékeket.

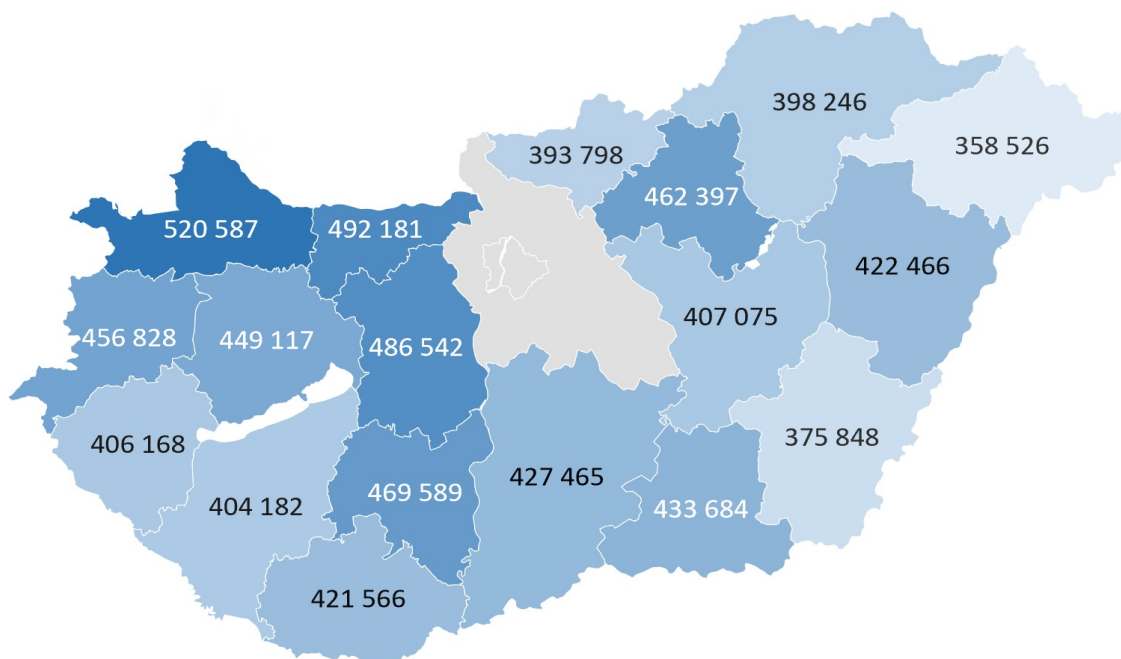

12. ábra: A technikumai, szakgimnáziumi és szakképző iskolai oktatásban résztvevők száma megyénként, 2021/2022
Figure 12. Number of students enrolled in technical, vocational secondary and vocational education by county in 2021/2022

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2022.

13. ábra: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a munkáltató székhelyének elhelyezkedése alapján 2022. I–III. negyedévében
Figure 13. Average gross earnings of full-time employees by location of employer's headquarters in quarters I to III of 2022

Adatok forrása/Source of data: KSH, 2023.

KÖVETKEZTETÉSEK

A magyarországi FDI-áramlásnak számos előnyös és hátrányos jellemzője ismert, mindazonáltal vitathatatlan, hogy a hazai tőkeszegénység csökkentéséhez a külföldi tőke bevonása fontos. A megyei eltérések és a beáramló tőke aránytalansága előrevetítik azt, amit már korábbi elemzések is jeleztek: az egyes térségek leszakadását, az elvándorlás erősödését, valamint gazdasági stagnálásukat. Látható, hogy a nagyvállalatok szempontjából nem minden esetben a kedvező munkabér az, ami elsődleges tényező, inkább hangsúlyosabb a gazdasági és ipari háttér, valamint az elhelyezkedés. Emellett az állam szerepe is hangsúlyos: ha ezen térségekben olyan beruházások valósulnak meg központi szinten, amelyek kedvezően hatnak az FDI-áramlásra, akkor az számos szempontból is előnyös az itt élőknek. Elsődlegesen az ország déli-délkeleti területei azok, amelyek külföldi tőkeáramlás fokozásával jobb helyzetbe kerülhetnek, ehhez azonban több olyan fejlesztésre van szükség, amely vonzó befektetési helyszínné teszi a külföldi tőke előtt. A feldolgozóipart érintő beruházások mellett az olyan ágazatok felzárkóztatása is kiemelt, amelyek jelenleg még nem kapnak ekkora hangsúlyt a magyar gazdaságban. Emellett fontos a társadalmi oldallal való egyeztetés is, hiszen sokan nem látják az FDI előnyeit, valamint az ebből adódó lehetőségeket, ezek megismertetése szintén kedvezően hathat a további tőke bevonására.

IRODALOMJEGYZÉK

1881. évi XLIV. törvénycikk a hazai iparnak adandó állami kedvezményekről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100044.TV&searchUrl=/ezer-ev-#lbj0idf299>
- Abonyiné Palotás, J. (2001). A külföldi működő tőke szerepe a területi fejlődésében. *A Földrajz Tanítása: Módszertani Folyóirat*, 9(3), 17–22.
- Aliber, R. (1970). A theory of Foreign Direct Investment. In Kindleberger, C. P. (Ed.), *The International Corporation: A Symposium* (pp. 17–34). 5th Edition, MIT Press, MA,
- Antalóczy, K., & Sass, M. (2003). Működőtőke-befektetések és a külkereskedelem modernizációja - nemzetközi kitekintés és hazai tapasztalatok. *Külgazdaság*, 37(4), 4–37.
- Antalóczy, K., & Sass, M. (2020). Krízis - a reálgazdaság felől? *Külgazdaság*, 64(12), 5–11. <https://doi.org/10.47630/KULG.2020.64.1-2.3>
- Árva, L. (1994). A Közép-Kelet-Európába irányuló közvetlen külföldi beruházások helye és perspektívái a hárompólusú világ gazdasági rendszerben. *Közgazdasági Szemle*, 41(1), 229–246.
- Béda, F. (1993). *Vámszabad terület*. Oktatási Segédanyag. CO-NEX-Training Bt., Szakmai Fórum.
- Benacek, V., Gronicki, M., Holland, D. N., Sass, M. (2000). The determinants and impact of FDI in Central and Eastern Europe: a comparison of survey and economic evidence. *Transnational Corporations*, 9(3), 163–212.
- Berneki, Á. (2018). Hazánk Keleti nyitás politikája és a 21. századi geopolitikai stratégiák összefüggései. *Külgazdasági Szemle*, 17(2), 122 – 142.

- Bíró, K. A. (2017). Létrejött az ország egyetlen vámszabad területe Záhonyánál. *MLSZKSZ sajtó*. <https://mlszksz.hu/letrejott-az-orszag-egyetlen-vamszabad-terulete-zahonyanal/?v=35b5282113b8>
- Braun, E. (2020). Kockázatok a magyar gazdaság szerkezetében (Risks of the Hungarian Economic Structure). *Külgazdaság*, 64(9–10), 62–89.
- Braun, E., & Sebestyén, T. (2019). A magyar járműipar beágyazottsága a hazai és a nemzetközi értékesítési láncokba. *Statisztikai Szemle* 97(7), 687–720. <https://doi.org/10.20311/stat2019.7.hu0687>
- Bucsky, P. (2018). Magyarország a globális innováció segédmunkása, öt cég költi el az országos K+F felét. *G-7 Közélet, gazdaság*. <https://g7.hu/kozelet/20180807/magyarorszag-a-globalis-innovacio-segedmunkasa-ot-ceg-kolti-el-az-orszagos-kf-felet/>
- Csomós, Gy. (2015). The ranking of cities as centres of the Hungarian economy, 1992–2012. *Regional Statistics*, 5(1), 66–85. <https://doi.org/10.15196/RS05104>
- Dunning, J.H. (1993). *The theory of transnational corporations*. United Nations Library on Transnational Corporations.
- Dunning, J. H., & Lundan, S. M. (2008). Multinational Enterprises and the Global Economy, Second Edition. In: *Theory of foreign direct investment* (pp. 79–95). Edward Elgar Publishing LTD.
- Drahokoupil, J. (2009). *Globalization and the State in Central and Eastern Europe: The politics of foreign Direct Investment*. Routledge Series on Russian and East European Studies.
- Éltető, A., & Antalóczy, K. (2017). FDI promotion of the Visegrád countries in the era of global value chains. *Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Világgazdasági Intézet, Műhelytanulmányok*, 229(1), 1–36.
- Gál, Z. (2019). Az FDI szerepe a gazdasági növekedés és a beruházások területi differenciálódásában Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 66(6), 653–686. <http://dx.doi.org/10.18414/KSZ.2019.6.653>
- Gál, Z., & Lux, G. (2022). FDI-based regional development in Central and Eastern Europe: A review and an agenda. *Tér és Társadalom*, 36(3), 68–98. <https://doi.org/10.17649/TET.36.3.3439>
- Halmos, K. (2005). *A külföldi működőtőke és az innovációs képességek kapcsolata és szerepe a felzárkózási folyamatban*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. <https://mek.oszk.hu/03400/03417/03417.pdf>
- Hamar, J. (1995). Tendencia változások a közvetlen tőkebefektetések nemzetközi áramlásában. *Külgazdaság*, 39(7–8), 49–68.
- Hamar, J. (2000). Magyarország külkereskedelmének 1988–1998 közötti alakulása és az EU-csatlakozás várható hatásai. *KTK/IE Műhelytanulmányok*, 2(1), 1–74.
- Hanink, D. M. (1994). *The International Economy: A Geographical Perspective*. John Wiley and Sons Inc.
- Hegedüs, D., & Vasvári, T. (2020). Hazai vállalatok az értékláncban. Egy feldolgozóipari vállalat beszállítói kapcsolatainak elemzése. *Közgazdasági Szemle*, 67(12), 1245–1270. <http://dx.doi.org/10.18414/KSZ.2020.12.1245>
- Hungarian Investment Promotion Agency (2022). FDI inflow to Hungary hits new high. <https://hipa.hu/news/fdi-inflow-to-hungary-hits-new-high/>

- Hymer, S. H. (1960): *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Investment*. [Ph.D. Thesis] (MIT Press, 1976). <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/27375>
- Kalocsai, K., & Péter, Zs. (2003). *Külföldi működőtőke-befektetések regionális hatásai Magyarországon*. MIDRA, Miskolci Egyetem Digitális Raktár és Adattár. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/11979>
- Kengyel, Á. (2016). Kohéziós politika és felzárkózás az Európai Unióban. In *Fejlettségi különbségek és a fejlődést meghatározó körülmények az Európai Unió tagországaiban*. Akadémiai Kiadó.
- Kiss, É. (2008). Az iparföldrajzi kutatások külföldön és idehaza a kezdetektől napjainkig. *Modern Geográfia*, 3(2), 225–257.
- Kogut, B. (1995). Direct Investment, Experimentation and Corporate Governance in Transition A Economies. In *Corporate Governance and Capital Flows in a Global Economy* (pp. 293–329). Oxford University Press.
- Koppány, K. (2018). Mi lenne velünk az autóipar nélkül? Ágazataink nemzetgazdasági jelentőségének vizsgálata input-output táblákkal és hypothetical extractions módszerrel. *Sigma*, 49(1–2). 11–38.
- Kukely, Gy. (2008). A külföldi működőtőke beruházások hatása az ipar területi folyamataira Magyarországon, különös tekintettel a dekolonizációra. [Doktori értekezés, Eötvös Lóránd Tudományegyetem]. http://www.rkk.hu/rkk/publications/phd/kukely_ertekezés.pdf
- Lendvai, T., Tésits, R., & Alpek, B. L. (2021). A Magyarországra érkező külföldi működőtőke gazdasági kapcsolatrendszer-vizsgálatának elméleti alapjai (1960–2004). *Modern Geográfia*, 16(3), 1–28. <https://doi.org/10.15170/MG.2021.16.03.01>
- Lengyel, I., & Varga, A. (2018). A magyar gazdasági növekedés térbeli korlátai – helyzetkép és alapvető dilemmák. *Közgazdasági Szemle*, 65(5), 499–524. <http://dx.doi.org/10.18414/KSZ.2018.5.499>
- Magyar Nemzeti Bank FDI statisztikák. <https://hu-rmbbudapest.mnb.hu/statisztikak/fdi-statisztikak>
- Majoros, P. (2011). Kína az új magyar külgazdasági stratégiában. *Polgári Szemle*, 7(2), 20–46.
- Medve-Bálint, G. (2015). Changes below the still surface? Regional patterns of foreign direct investment in post-crisis central and eastern Europe. *ETUI-A5*. 72–101.
- Meskó, A. (összeáll) (1994). *Külföldi működő tőke Magyarországon 1992-ben*. KSH.
- Mundell, R. A. (1957). International Trade and Factor Mobility. *American Economic Review*, 47(3), 321–335.
- Nagy, G. (1995). A külföldi tőke szerepe és térbeli terjedése Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 9(1–2), 55–82.
- Nölke, A. (2009). Enlarging the Varieties of Capitalism: The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe. *World Politics*, 61(4), 670–702.
- Palócz, É. (2019). Adalékok a külföldi vállalatok magyarországi szerepének a megítéléséhez. *Külgazdaság*, 63(9-10), 39–64. <https://doi.org/10.47630/KULG.2019.63.9-10.39>
- Pavlínek, P. (2004). Regional development implications of Foreign Direct Investment in Central Europe. *SAGE Journals*, 11(1), 47–70. <https://doi.org/10.1177/0969776404039142>

- Pavlínek, P. (2015). *Foreign Direct Investment and the development of the automotive industry in central and eastern Europe*. ETUI Printshop.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage. Creating and Sustaining Superior Performance*. The Free Press.
- Rugman, A. M. (1981). A Test of Internalization Theory. *Managerial and Decision Economics International Business*, 2(4), 211–219.
- Rugraff, E. (2006). Firmes multinationales et relations industrielles en Europe centrale: une approche institutionnaliste. *Relations industrielles/Industrial Relations*, 61(3), 437–464.
- Rugraff, E., & Sass, M. (2017). A kapitalizmus változatai és technológiai innovációs kapacitás Közép-Európában: Magyarország esete. *Külgazdaság*, 61(11–12), 58–89. <https://doi.org/10.47630/KULG.2017.61.11-12.58>
- Sass, M. (2018). Hol volt, hol nem volt... Kínai tőkebefektetések Magyarországon és Kelet-Közép-Európában. *Külgazdaság*, 62(11–12), 3–31.
- Sass, M. (2020). Jobb ma egy veréb, mint holnap egy túzok? Alternatív növekedési utak keresése a visegrádi országokban. *Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Világgazdasági Intézet, Műhelytanulmányok*, 137(4), 1–70.
- Sass, M., S. Gubik, A., Szunomár, Á., Shobha, K., & Ozsvald, É. (2019). Ázsiai közvetlentőke-befektetések Magyarországon: a munkaügyi kapcsolatok sokszínűsége. *Külgazdaság*, 63(11–12), 42–72. <https://doi.org/10.47630/KULG.2019.63.11-12.42>
- Sass, M., & Szalavetz, A. (2013). Crisis and upgrading: the case of the Hungarian automotive and electronics sectors. *Europe-Asia Studies*, 65(3), 489–507.
- Sass, M., & Szanyi, M. (2004). A hazai cégek és a multinacionális vállalatok közötti beszállítói kapcsolatok alakulása. *Külgazdaság*, 48(9), 4–23.
- Soós, K. A. (2018). Keresetek és képzettségi prémium a külföldi tulajdonú, exportáló feldolgozóipari vállalatoknál Magyarországon. *Külgazdaság*, 62(5–6), 3–33. <https://doi.org/10.47630/KULG.2018.62.5-6.3>
- Szanyi, M. (1997). Elmélet és gyakorlat a nemzetközi működőtőke-áramlás vizsgálatában. *Közgazdasági Szemle*, 44(6), 488–508.
- Szanyi, M. (2017). Tőkevonzás vagy -taszítás? A befektetésösztönzési politika változásai a rendszerváltás utáni Magyarországon. *Prosperitas*, 4(1), 42–62.
- Szunomár, Á., Sass, M., Gubik, A. (2019). Ázsiai tőkebefektetések Magyarországon – Miért érkeznek gyakran közvetítő országokon keresztül? *Statisztikai Szemle*, 97(11), 1050–1070. <https://doi.org/10.20311/stat2019.11.hu1050>
- Tolnai, Á. (2010). Nemzetközi gazdaságtan. In *V. Nemzetközi tényezőáramlás* (pp. 110–155). Grotius E-Könyvtár.
- Tömöri, M. (2015). A kiskereskedelem nagy játékosai, avagy transznacionális vállalatok a kiskereskedelemben. *Modern Geográfia*, 10(1), 13–29.

- United Nations Conference on Trade and Development UNCTAD Data Center. https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en
- United Nations Conference on Trade and Development UNCTAD *Definition and Sources*. https://unctad.org/system/files/official-document/wir2007p4_en.pdf
- Vasvári, T., Danka, S., & Hauck, Zs. (2019). Termelés és innováció – tanulságok a hazai iparpolitika számára. *Közgazdasági Szemle*, 66(10), 1031–1055. <http://dx.doi.org/10.18414/KSZ.2019.10.1031>
- Vernon, R. (1966). International Investment and International Trade in the Product Cycle. *Quarterly Journal of Economics*, 80(2), 190–207. <https://doi.org/10.2307/1880689>
- Volter, E. (2000). Vámszabad területek és térszervező szerepük Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 14(2–3), 99–108.
- Völgyi, K. (2014). Japán gazdaságtörténete. In *Függelék - A Keleti Nyitás politikája – japán-magyar külgazdasági kapcsolatok* (pp. 125–144). MTA KRTK Világgazdasági Intézet.

Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licence-feltételeinek megfelelően felhasználható. (CC BY-NC-ND 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

This open access article may be used under the international license terms of Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

